

цесі обрання напряму управління за певними ознаками допоможе підвищити ефективність діяльності промислового підприємства у процесі розвитку фінансово-господарської діяльності у цілому.

У подальших дослідженнях необхідно визначити ризикові ситуації, пов'язані з реалізацією кожного напряму управління ефективністю промислового підприємства, які суттєво впливають на прийняття управлінських рішень при забезпеченні стратегічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Фарафонова Н.В. Сутність і складові економічної ефективності господарської діяльності підприємств АПК / Н.В. Фарафонова // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №10. – С. 176-185.
2. Харченко В.А. Економічна сутність ефекту і ефективності виробництва / В.А. Харченко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: зб. наук. праць. - Маріуполь: Вега-Принт, 2009. – С. 312-315.
3. Андреева И.Г. О связи устойчивости и эффективности развития бизнес-структур / И.Г. Андреева, К.В. Павлов // Экономический вестник Донбасу. – 2010. – №2 (20). – С. 197-210.
4. Таничева Т. С. Эффективность предпринимательской и управленческой деятельности промышленного предприятия и его связь с конкурентоспособностью / Т. С. Таничева // Экономика и экономические науки. – 2010. – №3 (184). – Вып. 24. Экономика. – С. 118-121.
5. Василенко О.В. Менеджмент устойчивого развития предприятия [моногр.] / О.В. Василенко. – Киев: ЦУЛ, 2005. – 648 с.
6. Уолш К. Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства / К. Уолш: пер. з англ. Л.Л. Лабезний. – Київ: Всеуито, Наук. думка, 2001. – 367 с.
7. Харченко В.А. Механізм формування системи стратегічного управління розвитком промислового підприємства / В.А. Харченко // Економіка промисловості. – 2014. – №4. – С. 97-104.
8. Гончар Т. Основные направления формирования системы управления рисками на металлургических предприятиях Украины / Т. Гончар // Экономист. – 2010. – №9. – С. 42-45.
9. Котлер Ф. Маркетинг. Менеджмент / Ф. Котлер. – СПб.: Питер, 2000. – 752 с.

В. І. Борейко

академік АЕН України, д-р екон. наук

*Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'ячука*

ПОСТІНДУСТРІАЛЬНІ ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Економічно розвинуті країни світу, які в ХХ столітті, завдяки індустріальному розвитку та продукції своїх промислових підприємств, зайняли панівні позиції на міжнародних торговельних ринках, сьогодні активно переходять від індустріального до постіндустріального суспільства, в якому на перших позиціях у створенні валового внутрішнього продукту (ВВП) промисловість замінює сфера послуг. В контексті зазначеного, перед Україною, яка за двадцять п'ять років незалежності втратила більшу частину свого промислового потенціалу, яким вона володіла на початку дев'яностих років ХХ століття, стоїть дилема, або направити всі зусилля та фінансові ресурси на відновлення втрачених промислових потужностей, або зосередити основну увагу на розвитку сфери послуг та інформаційних технологій.

Це обумовлює необхідність дослідження індустріальних (коли Україна буде відновлювати автомобіле-, авіа-, суднобудування та інші машинобудівні галузі) та постіндустріальних (коли наша країна активно розвиватиме інформаційні технології, можливості електронних засобів зв'язку та галузі, які роблять побут населення більш досконалим) перспектив національної економіки.

Аналіз досліджень та публікацій. Питання дослідження перспектив розвитку національної економіки та ролі в цьому процесі окремих галузей завжди було у сфері уваги відомих вітчизняних науковців, серед яких слід виділити роботи: В. Бодрова [1], В. Гейця [2],

А. Гриценка [3], І. Дорошенка [4], В. Кифяка [6], Кудряшова [8], О. Кузьміна [9], Е. Лібанової [10], Ю. Макогона [11], В. Мамутова [12], В. Новицького [13], В. Онищенко [14], В. Оскольського [15; 16], І. Родіонової [17], В. Ткаченка [20], А. Чухна [21] та ін.

Зазначені вчені обґрунтували, що Україна впродовж всіх років незалежності розвивається без визначеної стратегії, що зумовило виникнення численних криз, втрату Україною свого промислового потенціалу та відсутність чітко окреслених перспектив розвитку національної економіки. Це дало підстави В. Онищенку заявити, що: «Для України шлях до спокою і багатства буде нелегким. А тому сьогодні у стані біфуркації нам, як ніколи, необхідно обрати вірний шлях і взяти належний старт, базуючись на реальних оцінках своїх можливостей. По суті, країна все починає спочатку» [14, с. 15].

Невирішена частина проблеми. Дефіцит фінансових ресурсів і відсутність чіткої урядової програми створюють невизначені перспективи розвитку економіки України в майбутньому. Не сформовано концептуальні засади та не визначено стратегію розвитку національної економіки і в наукових публікаціях.

Тому, для забезпечення стабільного та динамічного функціонування національної економіки, необхідно окреслити переваги індустріального і постіндустріального суспільства і обґрунтувати концептуальні засади майбутнього розвитку України. Зазначене обумовило актуальність нашого дослідження.

Метою нашої статті є дослідження переваг індустріального й постіндустріального суспільства та розроблення рекомендацій для формування концептуальних засад розвитку національної економіки в майбутньому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Промисловий потенціал, який в більшості країн світу сформувався у другій половині ХХ століття, визначив групу країн, які сьогодні відносяться до промислово розвинутих. Вони, як правило, знаходяться в Європі, Північній Америці та Східній Азії. Другу, більш численну групу, складають країни, які не володіють потужними промисловими комплексами, а тому надають перевагу в своєму розвитку аграрному виробництву.

Період у світовій історії, коли основою успішного розвитку країни вважалося наявність у неї розвинутої промисловості, отримав назву індустріального суспільства. Однак, наприкінці ХХ та з початком ХХІ століття промислово розвинуті країни почали переміщати свої виробничі потужності, як правило екологічно небезпечні, до економічно відсталіх країн. Натомість самі вони зосередилися на розвитку інформаційних технологій та сфери послуг. Тому нинішнє суспільство отримало назву постіндустріального або інформаційного.

Проте, якщо для провідних країн світу перехід від індустріального до постіндустріального суспільства був економічно та екологічно обумовлений, то аграрні країни нині стоять перед необхідністю одночасно сформувати власні промислові комплекси та розвинути сферу послуг. Але, маючи для цього обмаль фінансових та матеріальних ресурсів, їм потрібно визначитися, якому напрямку розвитку своєї економіки слід надати перевагу.

Розглядаючи це питання щодо України, слід погодитися з В. Онищенком, який зазначає: «Щоб такого не було (деіндустріалізації України та опускання її до групи бідних країн. – Автор), промисловий сектор може і повинен вижити, оскільки ми маємо досить розвинуту промислову культуру. Але для цього, за необхідності та можливості, треба багато що модернізувати і ремонтувати, а відбудовувати по-новому. У багатьох випадках ремонтувати та підтримувати старе важче, ніж побудувати нове, адже для побудови нового легше залучити іноземний капітал, нові технології тощо. Індустріалізація країни на новій технологічній основі – зміст нашого економічного розвитку» [14, с. 10].

Однак останнє речення відомого вченого викликає певне заперечення, оскільки в своїй статті він не дає відповіді на питання: де Україні взяти фінансові ресурси на нову індустріалізацію країни?

Не є відповіддю на це питання така фраза В. Онищенка: «У цілому наші можливості реіндустріалізації є

дуже скромними. Але щоб їх задіяти і дати поштовх до розвитку, необхідно організувати та підтримувати інвестиційний бум. Це є ядром промислової політики. Як це зробити? Дуже просто – надати бізнесу свободу» [14, с. 10].

Проте за сакраментальною фразою про необхідність «надати бізнесу свободу», яка досить часто лунає із вуст науковців, як правило, нічого не стоїть, адже відомо, що податкове навантаження на бізнес в Україні одне з найнижчих в світі. До того ж воно підкріплене практично безперешкодними можливостями для виведення вітчизняними бізнесменами своїх коштів у офшорні зони.

Водночас, слід враховувати, що: «Загалом очікувати швидкого відновлення глобального попиту і зростання іноземних інвестицій в Україну поки що не доводиться. Зближення України – як країни з досить складним економічним і політичним минулим та не до кінця визначеним майбутнім – із ЄС буде важким та, найімовірніше, ґрунтуватиметься на більш жорстких умовах і критеріях та не до кінця зрозумілій перспективі самого входження» [2, с. 13].

При цьому, як відмічає відомий український економіст А. Чухно: «Заради справедливості слід зазначити, що процес становлення постіндустріального суспільства – це дійсно складна проблема. Адже індустріальна та інформаційна (постіндустріальна) стадії розвитку економіки докорінно відрізняються, характеризуються буквально протилежними рисами. На індустріальній стадії панує матеріальне виробництво, а на постіндустріальній – сфера послуг, тобто нематеріальне виробництво; для першої характерними є такі фактори виробництва, як земля, капітал і праця, а на другій вирішальну роль відіграють інші виробничі ресурси – інформація і знання» [21, с. 66].

Нажаль, Україна, яка, входячи на початку дев'яностих років ХХ століття до десятки найбільш промислово розвинутих країн світу, за наступні двадцять п'ять років втратила більшу частину свого промислового потенціалу, сьогодні знаходиться в ситуації вибору між необхідністю відновлення індустріального потенціалу, чи розвитку постіндустріального суспільства.

Так, якщо у 1990 році частка промислового комплексу в створенні валової доданої вартості економіки України складала 36,6%; ним використовувалося 32,4% всіх основних засобів та випускалося 50,7% всієї продукції, в ньому працювало 30,7% із загальної кількості найманих працівників; то у 2014 році ці показники знизилися, відповідно, до 20,6, 14,1, 36,9 та 16,0%. При цьому, зазначена тенденція до зниження спостерігалася впродовж усього досліджуваного періоду і вона не змінилася і нині (табл. 1).

Таблиця 1

Промисловість в економіці України, %*

Показники	Роки								
	1990	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Валова додана вартість промисловості в загальному обсязі валової доданої вартості	36,0	34,6	31,4	30,9	27,6	21,8	21,5	20,0	20,6
Основні засоби промисловості	2,4	31,5	34,4	35,9	16,6	15,1	17,5	16,8	14,1
Випуск промислової продукції в загальному обсязі випуску	50,7	47,4	47,0	47,8	43,5	41,2	41,2	38,3	36,9
Кількість найманих працівників у промисловості	30,7	28,4	22,8	19,7	17,1	16,5	16,4	16,1	16,0

* Складено за даними [19].

Натомість, впродовж 1990-2014 років в нашій країні більш швидкими темпами розвивалася сфера послуг. Так, якщо у 1990 році обсяг реалізованих в Україні послуг складав 11% від обсягу реалізованої промислової продукції, то у 2014 році цей показник зріс до 26%, або в 2,5 рази (табл. 2).

Особливо стрімко впродовж зазначеного періоду в Україні розвивалися сфери діяльності транспорту та зв'язку, інформації та телекомунікацій, операцій з нерухомим майном, адміністративного і допоміжного обслуговування, діяльності готелів та ресторанів. Це свідчить про те, що в нашій країні поступово формується матері-

ально-технічна база та розвивається бізнес в галузях, діяльність яких направлена на обслуговування інших галузей та населення.

Тому, вибираючи між індустріальним та постіндустріальним напрямом розвитку національної економіки, Україні необхідно враховувати думку А. Чухна, який зазначає, що: «За індустріальної економіки багатство суспільства і людини визначається нагромадженням **матеріальних благ**, тобто має матеріально-речовий характер, а в новому суспільстві мірою багатства виступає **всєбічний розвиток особистості**, її здібностей (виділено автором)» [21, с. 66].

Таблиця 2

Порівняння обсягів реалізованої продукції промисловості та послуг, млрд грн*

Показники	Роки								
	1990#	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Обсяг реалізованої продукції промисловості	162,0	59,0	182,7	468,6	1065,8	1331,9	1400,7	1354,1	1389,1
Обсяг реалізованих послуг	17,9	4,4	26,5	95,8	251,5	303,4	324,8	357,1	360,6
В тому числі:									
– ремонтів автомобілів та побутових виробів	3,0	0,1	0,2	0,7	1,3	1,6	1,7	1,6	1,6
– діяльності транспорту та зв'язку	3,9	1,1	20,4	64,0	100,8	128,8	135,4	135,8	142,6
– діяльності готелів та ресторанів	0,7	0,1	0,6	1,6	4,2	5,0	5,6	6,2	17,8
– професійної наукової та технічної діяльності	5,0	0,7	2,0	5,4	33,6	37,2	37,7	49,1	39,9
– адміністративного та допоміжного обслуговування	2,3	0,1	0,4	5,3	16,7	20,9	22,9	30,0	24,7
– інформації та телекомунікацій	–	0,1	0,3	4,2	60,9	69,2	74,8	72,7	74,3
– освіти	0,2	0,1	0,7	1,9	3,5	3,6	3,4	3,3	3,0
– охорони здоров'я та надання соціальної допомоги	0,7	0,4	0,7	2,5	6,7	8,0	8,4	9,5	7,3
– діяльності у сфері культури та спорту	0,3	0,1	0,3	3,5	2,5	3,7	6,5	11,8	14,3
– операцій з нерухомим майном	–	0,2	1,3	5,1	19,6	23,6	26,4	34,7	34,7
– надання індивідуальних послуг	0,2	0,1	0,3	0,6	1,1	1,2	1,2	1,0	0,9
Співвідношення обсягів реалізації послуг та продукції промисловості, %	11,0	7,5	14,5	20,4	23,6	22,8	23,2	26,4	26,0

* Складено за даними джерел [18; 19].

– млрд грн.

«–» дані відсутні.

До того ж, на думку В. Бодрова: «Важливим підґрунтям сьогодишньої реактуалізації політекономічної парадигми управління соціогосподарським розвитком є те, що сучасна політична економія концентрує увагу на соціальних, гуманітарних, технологічних, інформаційно-комунікативних та екологічних проблемах, визнає наявність у людини і суспільства не тільки грошових, але й альтруїстичних цінностей і мотивів, інноваційного потенціалу не тільки принципів конкуренції, а й відносин солідарності» [1, с. 90].

Отже, якщо наша держава має за мету нагромадити додатковий капітал – вона повинна розвивати свій індустріальний потенціал, якщо ж її метою є виховання високоморальної, інтелектуально розвинutoї особистості та створення умов для підвищення благополуччя і покращення життя населення, – необхідно будувати постіндустріальне (інформаційне суспільство). Однак при цьому слід враховувати, що відмова у відновленні втрачених виробничих потужностей (як правило сировинного спрямування та збиткових), не означає, що українська держава повинна відмовитися від свого основного завдання – забезпечення сприят-

ливих умов для створення нових високооплачуваних робочих місць. Іншими словами, зменшення робочих місць у промисловому комплексі країни, необхідно компенсувати їх створенням у сфері послуг та інформації.

Варто також погодитися із думкою В. Оскольського, який зазначає, що: «Найбільшою мірою науково-технічний потенціал України вдалося зберегти у галузях військово-промислового комплексу, що є своєрідним полігоном для апробації наукових ідей й технічних новинок. У цьому плані перспективними для України залишаються такі високотехнологічні конкурентоспроможні виробництва, як літакобудування, ракетно-космічна галузь, суднобудування, танкобудування, приладобудування, створення електронно-оптичних виробів, навігаційних приладів, радіотехнічних систем, турбобудування тощо [16, с. 7].

І хоча ця думка була висловлена відомим економістом ще у 2007 році, сьогодні, в умовах зовнішньої військової агресії та торгової блокади з боку північного сусіда, вона набула ще більшої актуальності.

Таким чином, надаючи перевагу стимулюванню розвитку сфери послуг та інформації, тобто формуючи постіндустріальні суспільні відносини, Україна, водночас, повинна підтримувати розвиток не всього промислового комплексу, а тільки його високотехнологічних виробництв. При цьому, їх розвиток необхідно поєднувати з поступовою відмовою від сировинних виробництв з низьким ступенем переробки та тих, які використовують застарілі технології.

Адже, як зазначає В. Кудряшов: «У випадках, коли збільшення ВВП забезпечується за рахунок використання застарілої технології, інвестиції направляються в малоперспективні об'єкти, країна починає перетворюватися на залежний компонент світової економіки» [8, с. 44].

Тому, фінансові ресурси держави потрібно направляти на підтримку наукових досліджень та розробку високих технологій.

Виходячи із зазначеного, до ключових напрямів розвитку національної економіки, які фінансово повинна підтримати українська держава варто віднести: діяльність наукових та науково-дослідних установ, високотехнологічні галузі промислового комплексу, розвиток інформаційних електронних засобів передачі інформації та технологій, сферу, яка надає побутові послуги населенню, туристичний бізнес та пов'язані з ним види діяльності, а також операції з обслуговування транспорту і зв'язку.

Однак, аналізуючи динаміку фінансування наукових досліджень в нашій країні, варто відмітити катастрофічне становище науки та науково-технічної сфери в Україні, істотне погіршення її розвитку за останні роки, невідповідність світовим тенденціям, суттєве відставання порівняно з країнами як ЄС, та і СНД, на що звертає увагу В. Оскольський.

Стійка тенденція до зменшення частки витрат ВВП на наукові дослідження особливо загострилася упродовж 2012 і 2013 років, призвівши до того, що у державному бюджеті України на 2014 рік на науку було заплановано виділити 0,27% ВВП. Для порівняння: у 2012 р. Ізраїль підтримував витрати на науку на рівні 4,25% ВВП, Фінляндія – 3,84%, Японія – 3,33%, США – 2,79%, Німеччина – 2,78%, Франція – 2,21%, країни ЄС в цілому – 1,9%, Велика Британія – 1,82%, Китай – 1,43%, Росія – 1,24% [15, с. 21].

Звичайно, за таких обсягів фінансування науки і науково-технічної сфери, забезпечити швидке розроблення нового обладнання та інноваційних технологій, і, відповідно, їх освоєння ні в промисловості, ні в сфері послуг, в тому числі – інформаційних технологій, не можливо. Тому, в першу чергу, Україні необхідно змінити відношення до фінансування науки та наукової діяльності.

З одного боку, це створить умови для розвитку сфери наукових та інноваційних послуг, з другого – забезпечить новітнім продуктом промисловість.

До іншого напрямку, якому необхідно приділити максимальну увагу державі, слід віднести комплекс видів діяльності, які створюють умови для покращення життя та відпочинку населення: сферу побутових послуг, освітньої, оздоровчої та готельно-туристичної діяльності, обслуговування транспорту, засобів зв'язку і комп'ютерної техніки, надання телекомунікаційних та інформаційних послуг, адміністративні послуги та забезпечення правового захисту.

При цьому, особливу увагу необхідно приділити розвитку електронних засобів зв'язку, наданню інформаційних послуг та розвитку туристичної галузі.

Інформаційні технології сьогодні використовуються у будь-якій сфері суспільного життя, а обслуговуванням комп'ютерної техніки займаються мільйони працівників. Сьогодні ІТ-індустрія безпосередньо забезпечує роботою 9 млн високооплачуваних кваліфікованих співробітників у більш ніж 4 тис. компаній в усьому світі. Крім того, цей сектор економіки створює зайнятість ще для 21 млн ІТ-спеціалістів у найрізноманітніших сферах діяльності – від консалтинга до вантажних автоперевезень.

Внесок ІТ-індустрії у світову економіку складає майже 1 трлн дол. на рік, у тому числі 330 млрд дол. надходять від галузі виробництва комп'ютерного обладнання, 180 млрд дол. – від галузі «тиражного» програмного забезпечення і ще 420 млрд дол. – від галузі ІТ-послуг. ІТ-індустрія приносить до бюджетів своїх країн понад 700 млрд дол. податкових надходжень на рік [5].

Країнами лідерами в розробці інформаційних технологій є: Індія, Ірландія, Південна Корея, Малайзія, Тайвань, Китай, Сінгапур, Фінляндія, Ізраїль та ін. При цьому, слід відмітити, що більшість із зазначених країн не володіють потужними промисловими комплексами, а тому розвиток інформаційних технологій був для них надійним засобом для створення нових робочих місць.

Україна також має гарні можливості для значного збільшення обсягів вироблюваних інформаційних технологій, адже відповідних спеціалістів готують десятки вітчизняних вищих навчальних закладів.

На сьогоднішній день туризм став явищем, що увійшло у повсякденне життя майже третини населення планети. На початку XXI століття туризм за обсягами доходу посів третє місце серед провідних галузей світової економіки. У світовій туристичній галузі утворюється 12% світового валового внутрішнього продукту і поглинається 11% витрат споживачів, тоді як в Україні туристичні підприємства, готелі та санаторно-курортні заклади реалізують власних послуг в розмірі, що дорівнює 1,5% ВВП України.

У багатьох країнах туризм є основним джерелом прибутків. За чисельністю працівників індустрія туризму стала однією з найбільших у світі – в ній зайнято понад 260 млн чол., тобто кожний 10-й працюючий. Надходження з туристичних подорожей у світовому масштабі становлять 500 млрд доларів США щорічно. Найбільші прибутки отримують країни Західної Європи та США (Франція, Іспанія, США, Італія, Великобританія).

При цьому, витрати на створення одного робочого місця тут в 20 разів менші, ніж у промисловості, а оборотність інвестиційного капіталу в 4 рази вища, ніж в інших галузях господарства [6, с. 28–30, 41].

Прикладом можуть бути такі країни, як Аргентина, Бразилія, Греція, Єгипет, Кіпр, Мексика, Об'єднані Арабські Емірати, Перу, Туніс, Туреччина та ін.

Україна має можливість, без значних фінансових інвестицій, наростити обсяги послуг своєї туристичної галузі у кілька разів. Для цього вона володіє сприятливими природно-кліматичними умовами, історичними та культурними пам'ятками (наприклад, не гіршими ніж у Кіпру, частина території якого також окупована). В останні роки значно покращився стан віт-

чизняних доріг та готелів, від розвитку яких залежить перспективи цієї галузі, однак для доведення їх до європейських та світових стандартів потрібні додаткові фінансові ресурси.

Важливим напрямом розвитку сфери послуг є обслуговування транспорту, зв'язку та транспортних перевезень, оскільки, наприклад, кількість легкових автомобілів у приватній власності жителів України збільшилася з 3,3 млн у 1990 році до 8,5 млн у 2016 році, або у 2,6 раза, а кількість наданих міжміських телефонних переговорів, з 657 млн у 1990 році до 4481 млн у 2014 році, або у 7 разів [7; 19].

Потребує також покращення обслуговування населення України в частині здійснення операцій з нерухомістю, надання індивідуальних послуг, правового захисту, адміністративного обслуговування, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги, діяльність у сфері культури та спорту.

Проте, для підтримки наукової та науково-технічної діяльності, освоєння новітньої продукції, виробництва електронних засобів зв'язку, впровадження інноваційних та інформаційних технологій, а також розвитку сфери послуг державі необхідно створити сприятливі умови для їх функціонування, а саме:

- забезпечити фінансування науки та науково-технічної діяльності в Україні на рівні країн Європейського Союзу (не менше 1,9% ВВП);

- розробити державну програму поступового виведення з виробництва застарілої, матеріаломісткої та з низьким ступенем переробки продукції;

- за рахунок компенсації різниці з державного бюджету надати можливість отримувати безвідсоткові кредити науковим установам, підприємствам, що впроваджують інновації та виробляють електронні засоби зв'язку, а також установам, які розробляють і впроваджують інформаційні технології та розвивають сферу послуг;

- розробити державну програму підтримки науки, розвитку електронних засобів зв'язку, інформаційних технологій, туристичної галузі та супутньої їй транспортної, готельної та іншої інфраструктури.

Висновки. На підставі проведених досліджень можна зробити такі висновки:

- нинішня соціально-економічна ситуація в Україні, яка характеризується втратою значної частини промислового потенціалу, довготривалою фінансово-економічною кризою, необхідністю нести додаткові витрати на протистояння зовнішній агресії та нехваткою фінансових ресурсів держави, вимагає від неї відмовитися від орієнтації на застарілу, матеріаломістку, з низьким ступенем переробки промислової продукцію та надати перевагу у державній фінансовій підтримці науки та науково-технічної діяльності, підприємств, що впроваджують інноваційні та інформаційні технології, виробляють електронні засоби зв'язку, надають транспортні, туристичні та інші види послуг;

- для державної фінансової підтримки науки та науково-технічної діяльності, розвитку інформаційних технологій та сфери послуг необхідно збільшити видатки з державного бюджету на фінансування науки, надати можливість підприємствам, які займаються науковими дослідженнями, виробляють і впроваджують електронні засоби зв'язку, інноваційні та інформаційні технології, розвивають сферу послуг, отримувати безвідсоткові кредити;

- для забезпечення постіндустріального напрямку розвитку національної економіки необхідно розробити державні програми поступового виведення з виробництва застарілої, матеріаломісткої та з низьким ступенем переробки промислової продукції та підтримки науки, розвитку електронних засобів зв'язку, інформаційних технологій, туристичної галузі та супутньої їй інфраструктури.

Список використаних джерел

1. Бодров В. Г. II Міжнародний науковий симпозиум «Держава і ринки в умовах глобальних трансформацій» (до 400-річчя політичної економії – науки про закони управління господарством: *politicos, oicos, potmos*) / В. Г. Бодров, О. М. Соколова // *Економіка України*. – 2015. – № 7 (644). – С. 87–96.
2. Геєць В. М. Посткризові перспективи та проблеми розвитку економік України й Росії (макроекономічний спектр) / В. М. Геєць // *Фінанси України*. – 2011. – № 2. – С. 11–23.
3. Гриценко А. Глобальна криза як форма сучасної фінансово-економічної динаміки / А. Гриценко // *Економіка України*. – 2010. – № 4. – С. 37–46.
4. Дорошенко І. Криза на ринках фінансового капіталу / І. Дорошенко // *Економіка України*. – 2009. – № 10. – С. 41–53.
5. Економічна роль індустрії інформаційних технологій. – URL:// <https://www.microsoft.com/Ukraine/Government/Newsletters/PiracyInfluence/03.mspx/>
6. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги – XXI, 2003. – 300 с.
7. Количество автомобилей на душу населения в Украине (последние данные) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://topgir.com.ua/56589905-kolichestvo-avtomobilej-na-dushu-naseleniya-v-ukraine-poslednie-dannye//](http://topgir.com.ua/56589905-kolichestvo-avtomobilej-na-dushu-naseleniya-v-ukraine-poslednie-dannye/)
8. Кудряшов В. П. Державна підтримка економічного зростання в Україні / В. П. Кудряшов // *Фінанси України*. – 2008. – № 9. – С. 42–53.
9. Кузьмін О. Еволюція світової валютно-фінансової системи: трансферні можливості й перспективи розвитку / О. Кузьмін // *Економіка України*. – 2011. – № 10. – С. 53–59.
10. Лібанова Е. М. Трансформація державної соціальної політики в контексті забезпечення конкурентоспроможності української економіки / Е. М. Лібанова // *Фінанси України*. – 2007. – № 9. – С. 34–41.
11. Макогон Ю. В. Посткризисная экономика Украины / Ю. В. Макогон // *Вісник економічної науки України*. – 2010. – № 2 (18). – С. 73–78.
12. Мамутов В. Про поєднання держрегулювання і ринкової саморегуляції / В. Мамутов // *Економіка України*. – 2006. – № 1. – С. 59–65.
13. Новицький В. Регулятивні стратегії відкритих економічних систем і глобальна конкуренція за ресурси / В. Новицький // *Економіка України*. – 2007. – № 7. – С. 4–14.
14. Онищенко В. П. Реалії та можливості економічної стабілізації та розвитку України / В. П. Онищенко // *Економіка України*. – 2015. – № 7 (644). – С. 4–17.
15. Оскольський В. В. Кластеризація – вагомий фактор підвищення конкурентоспроможності економіки України / В. В. Оскольський // *Кластеризація – вагомий фактор підвищення конкурентоспроможності економіки України*. Матеріали ІХ Пленуму Співки еконо-

містів України та Міжнародної науково-практичної конференції – за загальною редакцією академіка АЕН України, професора В. В. Оскольського. – К., 2014. – С. 3–29.

16. Оскольський В. Про перспективи становлення конкурентоспроможної регіональної економіки / В. Оскольський // Економіка України. – 2007. – № 12. – С. 4–11.

17. Радіонова І. Ф. Фінансова природа економічних коливань: зміст і моделювання / І. Ф. Радіонова // Фінанси України. – 2011. – № 3. – С. 19–34.

18. Статистичний щорічник України за 1994 рік / Міністерство статистики України : відповідальний за випуск В. В. Семченко. – К. : Техніка, 1995. – 519 с.

19. Статистичний щорічник України за 2014 рік // Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstst.gov.ua/>

20. Ткаченко В. А. Соціально-економічна еволюція структурних зрушень в економічних системах: Монографія / В. А. Ткаченко. – Д.: ДУЕП, Моноліт, 2008. – 256 с.

21. Чухно А. Господарський механізм та шляхи його вдосконалення на сучасному етапі / А. Чухно // Економіка України. – 2007. – № 3. – С. 60–67.

С. І. Гриценко

*академік АЕН України, д-р екон. наук
Національний авіаційний університет, м. Київ*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ОСНОВІ ОБ'ЄДНАНЬ ПО СПІВПРАЦІ

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність країни визначається здатністю її економіки брати участь в міжнародній торгівлі, конкурувати з економіками інших держав за рівнем ефективного використання національних ресурсів, освоювати і розширювати певні сегменти на світових ринках, підвищувати продуктивність використання ресурсів, виробляти продукцію, що відповідає світовим стандартам, забезпечувати зростаючий рівень життя населення. В умовах міжнародної конкуренції на рівень продуктивності в одній країні впливає економічне становище в інших країнах через ввезення капіталу, міжнародну торгівлю, що є водночас загрозою її сталому розвитку. Однак з'являється можливість країни спеціалізуватись на конкурентоспроможних експортних для неї сегментах промисловості, в яких її фірми відносно конкурентоспроможні, ніж іноземні, оскільки є для цього внутрішні сприятливі умови. Продуктивність використання національних ресурсів визначається у вартості віддачі від кількості праці або капіталу й залежить від якості й характеристик товарів, послуг та ефективності, з якою вони виробляються та надаються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Визначенню перспектив конкурентоспроможності присвячено багато праць вітчизняних та зарубіжних науковців. Конкурентоспроможність окремої країни залежить, на думку М. Портера, від схильності її промисловості до інновацій та модернізації [1, с. 205]. Інноваційній парадигмі розвитку присвячено праці [2, 8, 13, 15]. Стратегічне ринкове управління в контексті модернізації промисловості досліджується в працях [5, 9, 10, 11, 12]. Від того наскільки будуть вдосконалені, поліпшені, оновлені об'єкти промисловості, приведені відповідно до нових вимог і норм, технічних умов, показників якості, настільки і вітчизняні компанії досягатимуть переваг відносно найсильніших світових конкурентів у відповідь на їх виклики. Зокрема, зали-

шаються дискусійними питання забезпечення конкурентоспроможності країн.

Метою статті є визначення та обґрунтування складових, які впливають на забезпечення конкурентоспроможності країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна завжди традиційно спиралася на потужний промисловий потенціал. Цьому сприяла наявність на території країни покладів мінерально-сировинних і енергетичних ресурсів, необхідних для розвитку багатогалузевої індустрії, – залізних і марганцевих руд, вугілля, кам'яної солі, калійних руд, карбонатів. Глобалізація змінила оцінку ключових чинників у забезпеченні розвитку промислового потенціалу. Природні ресурси хоч і залишаються основою промислового виробництва, але поступово втрачають свою роль як національний чинник, оскільки можуть бути компенсовані за рахунок імпорту.

Пріоритетного значення набувають чинники інфраструктурного змісту, що забезпечують інноваційний розвиток економіки. На жаль, трансформаційні процеси в цьому напрямі не наблизили Україну до світових лідерів в науково-технологічному і соціально-економічному розвитку. Порівняння з галузевою структурою світової промисловості – не на користь України. Більше 2/3 загального об'єму вітчизняної промислової продукції – це сировина, матеріали і енергетичні ресурси, понад 70% яких йдуть на експорт. Деформована і неефективна галузева структура промислового виробництва, відсталі технології і відсутність інноваційної парадигми розвитку перетворюють Україну на сировинний придаток розвинених країн і місткий ринок для імпорту високотехнологічної продукції [2, с. 5].

Відкрити шлях до європейського світу означає, одночасно, змінити вектор суспільного розвитку, а також зрозуміти, що сучасну модернізацію слід здійснювати по всьому спектру проблем – від технологій і